

การเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวข้องกับปากในภาษาไทยและภาษาสเปน

Comparison of Idioms Concerning Mouth between Thai and Spanish Languages

อาทิตย์ จิตรโท ¹

บทคัดย่อ

สำนวนสามารถสะท้อนลักษณะของคนในแต่ละสังคมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมรดกทางภาษาเหล่านี้ที่มีการสืบทอดมาจนปัจจุบันโดยได้ถูกนำไปใช้สื่อสารในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในภาษานั้นๆ ด้วย สำนวนใดที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกใช้ หรือไม่เป็นที่นิยมก็จะหายไปในที่สุด สำนวนที่เกี่ยวข้องกับ “ปาก” มักจะเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับการใช้ภาษาอยู่เสมอเพราะมนุษย์ต่างก็ใช้ปากในการพูดจา สื่อสาร ภาษาไทยและภาษาสเปนต่างก็มีสำนวนที่เกี่ยวข้องกับปากอยู่จำนวนมาก การเปรียบเทียบให้เห็นถึงความคล้ายกันของความหมายในสำนวนของภาษาทั้งสองสามารถช่วยอธิบายความเหมือนหรือความแตกต่างของคนทั้งสองชาติได้ทั้งในมิติของภาษาและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: สำนวนไทย สำนวนสเปน สำนวนสุภาษิต ปาก

Abstract

Idiomatic expressions are well able to reflect the people's characteristics of each society. The reason is that this kind of linguistic heritage has been continued using from the past to present by the way of integrating itself into society. Some inappropriate idiomatic expressions were abandoned by the people because of the lack of use. Idioms concerning “mouth” always relate to the using of language because everybody communicates through mouth. There are various idiomatic

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาสเปน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

expressions in both Thai and Spanish languages. The comparison of some similarities in the meaning of idiomatic expressions in both languages can show us some similar or opposite aspects which possess by these two countries in both linguistic and cultural dimensions.

Keywords: Thai Idioms, Spanish Idioms, Proverbs, Mouth

บทนำ

สำนวนในภาษาไทยและภาษาสเปน

บางครั้งผู้ใช้ภาษาอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความหมายของกลุ่มคำบางกลุ่ม ซึ่งอาจจะมีรูปแบบสั้นบ้างยาวบ้าง และกลุ่มคำเหล่านี้อาจจะเคยเห็นทั้งในภาษาต่างประเทศหรือแม้แต่ในภาษาแม่ของเราก็ได้ แต่ทำไมเราถึงไม่เข้าใจความหมาย การแปลความหมายตามตัวอักษรของกลุ่มคำจำพวกนี้ทำให้ไม่ได้ขัดกับบริบทที่มันควรจะเป็น ยกตัวอย่างเช่น “อยู่ๆ เขาก็ต้องมาเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว หลังจากการตายของพ่อของเขา นี่มันคนตายขายคนเป็น²ชัดๆ” ถ้าหากใครยังไม่รู้จักกับข้อความที่ขีดเส้นใต้ไว้ อาจจะมีคำถามว่าหมายความว่าอย่างไร ถึงแม้จะเข้าใจความหมายตามตัวอักษรที่เขียนไว้แต่สิ่งที่ข้อความนี้ต้องการสื่อจริงๆ คืออะไร คนที่ตายไปแล้วจะมาขายคนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้อย่างไร

ภาษาไทยกลุ่มคำลักษณะข้างต้นแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ สำนวนสุภาษิตและคำพังเพย โดยแต่ละประเภทก็มีความแตกต่างกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 ได้ให้ความหมายสำหรับกลุ่มคำเหล่านี้ดังต่อไปนี้

สำนวน น. ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โฉม, บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโฉม เช่น สารคดีเรื่องนี้สำนวนโฉมดี ความเรียงเรื่องนี้สำนวนโฉมลุ่มๆ ดอนๆ; คดี เช่น ปิดสำนวน; ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจะเข้าให้วายน้า (2546: 1187)

สุภาษิต น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายเป็นคติสอนใจ เช่น รักยาวให้บันรักสั้นให้ต่อ น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ. (ส.; ป. สุภาสิต ว่า ถ้อยคำที่กล่าวดีแล้ว) (2546: 1206)

² หมายถึง คนที่ตายไปแล้ว มีหนี้สินติดตัวอยู่มาก ทำให้คนที่อยู่ซึ่งเกี่ยวข้องหรือเป็นญาติพี่น้องต้องรับผิดชอบใช้หนี้ และมีหน้าข้าต้องเป็นภาระในการจัดทำศพ ซึ่งถ้าหากไม่มีเงินเลยก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามาทำศพด้วย

ฟังเพย น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว โดยกล่าวเป็นกลางๆ เพื่อให้ตีความเข้ากับเรื่อง เช่น กระต่ายตื่นตูม (2546: 779) หากเปรียบเทียบตามความหมายของกลุ่มคำทั้ง 3 ประเภทแล้วจะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันอยู่พอสมควรดังที่ ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2517: 1) ให้นิยามความหมายของสำนวนไว้ว่า “สำนวน หมายถึง ถ้อยคำในภาษาไทยที่ใช้พูดจาสื่อสารกัน โดยมีความหมายเป็นนัย กินความกว้างหรือลึกซึ้ง มิใช่แปลความหมายของคำตรงตัว เป็นความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ หมายรวมไปถึงคำคม สุภาษิต คำพังเพยคำกล่าว และโวหารต่างๆ ด้วย” อย่างไรก็ตามหากต้องการแยกความหมายของกลุ่มคำทั้ง 3 ประเภทนี้ออกจากกัน ก็อาจทำได้โดยยึดถือลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ “สำนวน” หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และความหมายที่สื่อออกมาก็ไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ “สุภาษิต” หมายถึง คำกล่าวหรือถ้อยคำที่ถูกใช้เพื่อสอนคติเตือนใจและมีการใช้มาอย่างยาวนานที่อาจจะฟังแล้วเข้าใจได้ทันทีหรืออาจจะต้องตีความเสียก่อน เช่น “ฟังเพย” มีลักษณะคล้ายสุภาษิตเพียงแต่ว่าไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อสอนคติโดยตรง

จากความหมายของสำนวน สุภาษิตและคำพังเพยดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่า การใช้ภาษาในการสื่อสาร ทั้งรูปแบบการเขียนและการพูดของมนุษย์สามารถทำได้สองทาง คือ พูดตรงไปตรงมาตามความหมายในภาษาที่เข้าใจกันได้ง่าย ซึ่งสามารถเข้าใจตรงกันภายในกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเดียวกัน ส่วนการใช้ภาษาอีกแบบหนึ่งคือการใช้ในรูปแบบสำนวนโวหาร หรือพูดแบบมีลึบสำนวนเพื่อให้เกิดความสวยงามทางภาษา

ภาษาสเปนมีการศึกษาในประเด็นที่สอดคล้องกับสำนวน สุภาษิต หรือคำพังเพย โดยสามารถแยกออกเป็น 2 แขนงโดยแบ่งตามองค์ประกอบทางภาษาของสำนวน คือ *fraseología*³ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของสำนวนที่มีลักษณะเป็นสำนวน หรือวลีที่ประกอบด้วยคำอย่างน้อย 2 คำ รวมกันแต่ยังไม่ถึงขั้นเป็นประโยค แล้วก่อให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมาซึ่งจะแบ่งย่อยได้เป็น

³ มาจาก frase (ประโยค) และ logia (ศาสตร์) ที่รวมกันมีความหมายว่า “กลุ่มของสำนวนและโครงสร้างทางภาษาเฉพาะของภาษาหนึ่ง หรือลักษณะเฉพาะของรูปแบบของผู้ประพันธ์” (Conjunto de expresiones y construcciones lingüísticas propias de una lengua o características del estilo de un autor.) Diccionario Manual de la Lengua Española Vox

colocación กับ locución เช่นสำนวน *meter la pata*⁴ โดยที่ *meter* ทำหน้าที่เป็นกริยา *la pata* เป็นคำนาม ซึ่งยังไม่สามารถเป็นรูปประโยคได้เพราะไม่มีประธาน ส่วนศาสตร์การศึกษาสำนวนอีกประเภทหนึ่งคือ *paremiología*⁵ ที่ได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของสำนวนที่มีลักษณะเป็นข้อความสั้นๆ ในรูปที่เป็นประโยค โดยมีจุดมุ่งหมายในเชิงสั่งสอนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการไตร่ตรองทางปัญญาและหลักศีลธรรม เช่น *De la mano a la boca, se pierde la sopa*⁶ สำนวนในรูปแบบเป็นประโยคสามารถแบ่งได้หลายประเภท⁷ แต่ที่นิยมเรียกกันก็คือ *refrán* หรือ *proverbio*

“ปาก” ในสำนวนภาษาไทยและภาษาสเปน

ปาก เป็นอวัยวะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ ยกตัวอย่าง การหายใจ การกิน การดื่ม การดม การหัวเราะ การหาว การดูด การกัด การพูด หรือแม้แต่การแสดงสภาวะทางอารมณ์โดยการใช้ปากเป็นสื่อด้วย ถ้าหากมองถึงหน้าที่ของปากที่มีส่วนทำให้มีชีวิตอยู่ได้ก็คือ การใช้ปากเป็นอวัยวะส่วนแรกสุดในการลำเลียงอาหาร หรือแม้กระทั่งการใช้ปากร่วมกับจมูกในการหายใจนำออกซิเจนเข้าสู่ร่างกาย แต่หน้าที่ของปากไม่ได้สิ้นสุดอยู่แค่การช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะอวัยวะส่วนนี้สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและสร้างความสุขในรูปแบบต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม “ปาก” ก็อาจทำให้เกิดเรื่องราวๆ หรือไม่พึงประสงค์ได้ถ้าหากใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ควร ดังกับสำนวนสุภาษิตที่กล่าวไว้ว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา” ซึ่งได้ถูกขยายความเป็นโคลงต่อไปนี้⁸

⁴ *Meter la pata* เป็นสำนวนที่มีความหมายว่า “ทำผิดพลาด” *meter* เป็นกริยา มีความหมายว่า ใส่, วาง ส่วน *la pata* เป็นคำนามหมายถึง ขา

⁵ มาจากภาษากรีก *paroimia* (สุภาษิต) และ *logía* (ศาสตร์) หมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับสุภาษิต (*Estudio de refranes*) Clave. *Diccionario de uso del español actual*.

⁶ *De la mano a la boca, se pierde la sopa* เป็นสำนวนในภาษาสเปนที่มีความหมายแปลตามตัวว่า “ระยะจากมือถึงปากแวงสามารถหกลือให้รั่วได้” และสื่อความหมายในแบบของสำนวนเพื่อเตือนถึงความไม่แน่นอนว่าจะอะไรก็สามารถเกิดขึ้นได้เสมอและอาจจะล้มเหลวได้เช่นกัน

⁷ สำนวนในรูปแบบของประโยคสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามลักษณะของแต่ละสำนวน เช่น *máxima*, *sentencia*, *adagio*, *pensamiento*, *frase proverbial*, *idiomatismo* และอื่นๆ

⁸ บทประพันธ์ของท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา จากหนังสือ บทประพันธ์อธิบายสุภาษิต ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2500

ปากเป็นเอกเหมือนเสมมนต์ให้คนเชื่อ	ฉลาดเหลือวาจาปรีชาชาญ
จะกล่าวถ้อยร้อยคำไม่ไร้ค่า	เป็นรากฐานเทิดตนพันลำเค็ญ
เลขเป็นไทโบราณท่านสั่งสอน	เร่งสั่งวรเวียไว้ว่าเล่น
การคำนวณควรชำนาญคุณหาเป็น	ช่วยให้เด่นด้นักหนารู้ทำคน
หนังสือเป็นตรีวิชาปัญญาเลิศ	เรียนไปเกิดรู้ไว้ไม่ไร้ผล
ยามยากแสนแค้นคับไม่อัปจน	ได้เลี้ยงตนด้วยวิชาหาทรัพย์ทวี
ชั่วดีเป็นตราประทับไว้กับโลก	ยามวิโยคश्यัลบร้างหนี
ที่ศูนย์แท้ก็แต่ตัวส่วนชั่วดี	คงเป็นที่ลือทั่วชั่วฟ้าดิน

ปากมีอิทธิพลกับมนุษย์ทุกคนบนโลก ในแง่ของการใช้ปากเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารระหว่างกัน ถึงแม้ว่าแต่ละชนชาตินั้นมีภาษาเป็นของตนเองซึ่งแต่ละภาษาต่างก็มีความแตกต่างกันตามถิ่นที่อยู่ แต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือแต่ละชาติแต่ละภาษามักจะมีคำกล่าว หรือสำนวนสุภาษิตที่เกี่ยวข้องกับปากและมักจะถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ และถ้าหากนำไปเปรียบเทียบกับภาษาอื่นก็จะพบได้ว่ามีหลายคำที่มีความหมายคล้ายกันหรือใกล้เคียงกัน เช่นคำว่า “hard mouth” ในภาษาอังกฤษที่มีความหมายเดียวกันกับคำกล่าวในภาษาไทยที่เรียกว่า “ปากแข็ง” เป็นต้น

ในภาษาไทยมีสำนวนสุภาษิตหลายคำที่ “ปาก” ได้ถูกนำมาเกี่ยวโยงกับการพูดในลักษณะต่างๆ รวมไปถึงการบอกลักษณะนิสัยใจคอของบุคคลที่ถูกอ้างถึงได้ด้วย เช่น ปากอย่างใจอย่าง ปากหวานกันเปรี้ยว ปากไม่ตรงกับใจ ปากปราศรัยใจเชือดคอ ปากว่าตาขยิบ มือถือสาปากถือศีล โดยสำนวนเหล่านี้ต่างก็สื่อความหมายที่ใกล้เคียงกันว่า คนที่ปากพูดอย่างหนึ่งแต่ในใจกลับคิดอีกอย่างหนึ่ง

ไม่ว่าภาษาใด ในโลกนี้ต่างก็มีสำนวนที่ใช้ในภาษาของตนเอง ภาษาสเปนและภาษาไทยเป็นภาษาที่มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากตั้งแต่ตัวอักษรจนไปถึงโครงสร้างของประโยค อย่างไรก็ตามมีสิ่งหนึ่งมีเหมือนกันกับหลายๆ ภาษาคือ การนำคำว่า “ปาก” ที่เป็นสื่อสำคัญต่อการสื่อสารโดยการพูดเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสำนวน ซึ่งคำว่า “ปาก” ในภาษาสเปนคือ “boca”

โดยทั่วไปในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาสเปนเป็นภาษาหลัก และเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสเปนด้วยแล้วจะถือว่าเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับการพูด

เป็นอย่างมาก ซึ่งหลายครั้งก็พูดมากเสียจนขึ้นชื่อเรื่องการไปถึงที่นัดหมายผิดเวลาเป็นประจำ⁹ เพียงเพราะว่าเวลาเจอคนรู้จักตามท้องถนนก็จะหยุดเพื่อสนทนาด้วยเสียจนลืมเวลารวมถึงการบอกลาเพื่อนที่หน้าประตูบ้านตัวเองอาจจะกินเวลานานกว่าครึ่งชั่วโมงในวันฉัตรมงคลสเปน ดังนั้นคำว่า “*boca*” จึงได้เป็นหนึ่งในคำที่พบได้ทั่วไปในสำนวนสเปน

จากการสังเกต พบว่ามีสำนวนในภาษาไทยและภาษาสเปนที่เกี่ยวข้องกับ “ปาก” หรือ “*boca*” อยู่หลายสำนวนที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันที่รายละเอียดบางอย่างเท่านั้น เพราะคนไทยกับคนสเปนต่างก็ใช้ชีวิตและมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปากเช่นเดียวกัน เช่น ในภาษาสเปนมีสำนวนที่เกี่ยวข้องกับ “*boca*” ว่า “*callarse la boca*” ที่มีความหมายว่า “ปิดปาก หรือ หยุดพูด” ซึ่งตรงกับสำนวนภาษาไทย “ปิดปาก” ที่มีความหมายเดียวกัน จากข้อสังเกตดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเปรียบเทียบของสำนวนที่เกี่ยวข้องกับปากในภาษาสเปนและภาษาไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เพื่อให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมของทั้งสองภาษา

การรวบรวมข้อมูลของสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับ “ปาก” ที่ได้นำมาเปรียบเทียบในบทความนี้ได้มาจากหนังสือเกี่ยวกับสำนวนดังต่อไปนี้ **สำนวนไทย** (2542), **สำนวนไทย** (2517) ในส่วนของสำนวนสเปนได้รวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้ สำนวนสุภาษิตคำพังเพยสเปน (2539), *Diccionario de refranes de España* (1993), *Partes del cuerpo humano en la fraseología española* (2012) และ <http://www.losrefranesdeltiopetro.es>

ผลการศึกษา

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นกรเปรียบเทียบสำนวนไทยและสเปนที่มีการนำคำว่า “ปาก” หรือมีความหมายเชื่อมโยงถึงปากหรือการพูดในทั้งสองภาษามาวิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาและบริบทสังคมวัฒนธรรมของไทยและสเปนที่ศึกษาผ่านสำนวนต่อไปนี้อย่างแบ่งสำนวนออกเป็น 3 ประเด็น คือ บอกเตือนสติหรือให้แง่คิด บอกลักษณะคน และบอกพฤติกรรม

⁹ La “famosa” impuntualidad latina สืบค้นเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2557, จาก <http://www.veintemundos.com/magazines/wp-content/themes/vm/print/veintemundos40/print.pdf>

การบอกเตือนสติหรือให้แง่คิด

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาไทย ปลาหมอตายเพราะปาก

ความหมาย คนที่ปากพล่อยชอบพูดจาไม่ดี จนตัวเองเดือดร้อนเพราะคำพูดของตน

ภาษาสเปน Por la boca muere el pez

แปลตามตัวอักษร ปลาตายเพราะปาก

ความหมาย คนที่พูดมากในสถานการณ์ที่ควรจะเงียบจนเป็นเหตุให้ตัวเองเดือดร้อน

สำนวนในภาษาทั้งสองมีความหมายอย่างเดียวกันคือต้องการสื่อให้เห็นถึงการได้รับความเดือดร้อนเพราะปากหรือการพูดของตนเอง ในแง่ของการแปลตามตัวอักษรในสำนวนภาษาไทยจะแตกต่างออกมาบ้าง เนื่องจากมีการบอกชนิดของปลาด้วย โดยทั่วไปแล้วลักษณะนิสัยของปลาหมอเวลาอยู่ในน้ำมักจะโผล่ปากขึ้นมาหายใจบ่อยๆ ทำให้เป็นที่สังเกตของคนหาปลาและถูกจับไปในที่สุด สำหรับที่มาของสำนวนสเปนก็คือ เมื่อปลากินเหยื่อที่อยู่กับเบ็ดทำให้คนหาปลารู้ว่าปลาติดเบ็ดแล้วก็จับปลาขึ้นมาได้

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาไทย พลิ้งปากเสียสิน พลิ้งตีนตกต้นไม้

ความหมาย พูดหรือทำอะไรไม่ระวังอาจเกิดความเสียหายต่อตนเอง

ภาษาสเปน La palabra que sale de la boca, nunca torna

แปลตามตัวอักษร คำที่ออกจากปากไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

ความหมาย การพูดเมื่อได้ออกจากปากไปแล้วจะไม่มีทางกลับไปแก้คำพูดนั้นได้อีก

สำนวนทั้งสองนี้ต้องการเตือนให้คิดไตร่ตรองให้ดีเสียก่อนเวลาที่จะพูดอะไรออกไป ที่มาของสำนวนไทยนั้นอ้างมาจากในสมัยโบราณ ในกรณีที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงตกลงจะยกลูกสาวให้ฝ่ายชายแล้วแต่กลับคำไม่ยอมยกให้ก็จะเสียค่าสินไหมให้ฝ่ายชาย “สิน” ในสำนวนนี้คือ สินไหมค่าปรับ และสำนวนนี้ยังได้กล่าว

ต่ออีกว่า พลังตื่นตกตื่นไม่ เพื่อต้องการให้สำนวนสอดคล้องและมีความหมายล้อตามกัน เหมือนกับว่าอยู่บนต้นไม้ถ้าไม่ระวังก็อาจจะตกลงมาได้ ในส่วนของสำนวนสเปนก็มีความหมายตามการแปลตามตัวอักษรคือ คำพูดที่ออกจากปากของเราจะไม่มีวันแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้เพราะเราได้พูดออกไปแล้ว คนอื่นก็ได้ยินไปแล้ว และถ้าหากไม่ระวังอาจจะทำให้เราเสียหายได้

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาไทย	ปากเอก เลขโท หนังสือตรี ชั่วดีเป็นตรา
ความหมาย	การพูดสำคัญที่หนึ่ง วิชาเลขรองลงมา วิชาหนังสือสำคัญเป็นอันดับสาม

ภาษาสเปน	Boca dulce y bolsa abierta te abrirán todas las puertas
แปลตามตัวอักษร	ปากหวานกับถุงเงินที่เปิดไว้จะเปิดประตูทุกบานให้คุณ
ความหมาย	การพูดเป็นกับการมีเงินจะทำให้การดำเนินการทุกๆ เรื่องเป็นเรื่องง่าย

สำนวนในภาษาทั้งสองมีความหมายใกล้เคียงกันโดยสื่อความหมายว่าประสบความสำเร็จหรือได้ดีเพราะปากหรือการพูดของตนเอง ที่มาของสำนวนไทยคือ ในสมัยก่อน การศึกษาเล่าเรียนยังไม่มีที่แพร่หลาย คนไม่นิยมเรียนและไม่ค่อยรู้หนังสือ ดังนั้นการพูดดีพูดเก่งก็อาจจะทำให้บางคนได้ดีเพราะปาก ส่วนการคิดเลขหรือการคำนวณนั้นมีความสำคัญน้อยลงมามากอีกลำดับ ส่วนใครที่ทำดีก็จะได้ดีทำชั่วก็จะได้ชั่วตอบแทนเหมือนกับมีตราที่ประทับลงไปให้รู้ว่าคุณนั้นเป็นคนดี หรือคนชั่ว ในขณะที่สำนวนในภาษาสเปนนั้นหมายถึง หากพูดดีพูดเป็นและมีของกำนัลหรือเงินทองเวลาทำการใดๆ แล้วมักจะสำเร็จได้โดยง่าย ในสำนวนสเปนนอกจากจะพูดถึงเรื่องปากหรือการพูดดี ยังได้เพิ่มเติมในเรื่องของเงินทองของกำนัลเข้ามาด้วย

การบอกลักษณะคน

ตัวอย่างที่ 4

ภาษาไทย	ปากไม่ล้นกลืนน้ำนม
ความหมาย	ยังเป็นเด็กและยังไม่มีความชำนาญ

ภาษาสเปน Al que no fuma ni bebe vino, le huele la boca a niño

แปลตามตัวอักษร ผู้(ชาย)ที่ไม่สูบบุหรี่และไม่ดื่มไวน์ ปากเขาคนนั้นจะมีกลิ่นเด็ก

ความหมาย ผู้ชายที่ไม่สูบบุหรี่และดื่มเหล้าหมายถึงคนที่ยังไม่โต

ถึงแม้สำนวนทั้งสองนี้ไม่ได้มีความหมายเหมือนกันทั้งหมด แต่ทั้งสองสำนวนก็ได้สื่อความหมายเป็นนัยเกี่ยวกับเรื่องของประสบการณ์ในชีวิต สำนวนไทยเป็นสำนวนที่ต้องการตักเตือนเด็กหนุ่มที่ชอบอ้างว่าตนเองมีความรู้หรือเก่งเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ โดยเปรียบเทียบกับพืชน้ำนมที่เป็นพันธุ์แรกในวัยเด็ก และเมื่อเริ่มโตขึ้นมาพืชน้ำนมก็จะหลุดออกไปเอง การกล่าวสำนวนนี้กับใครก็จะมีหมายถึงการตักเตือนอย่างไม่มีประสบการณ์พอในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนสำนวนสเปนมีที่มาจากสังคมสเปนสมัยก่อนซึ่งจะมีค่านิยมที่ว่าผู้ชายที่โตแล้วจะต้องสูบบุหรี่และดื่มเหล้าเป็น และสำหรับคนที่ไม่ทำแบบนี้ก็จะถูกมองว่ายังไม่โตและถูกหัวเราะเยาะจากคนในสังคม

บอกพฤติกรรม

ตัวอย่างที่ 5

ภาษาไทย ปากคนยาวกว่าปากกา

ความหมาย ปากคนพูดเล้าลืออะไรต่างๆไปได้ไกล

ภาษาสเปน Andar de boca de todos

แปลตามตัวอักษร เดิน (แพร่) จากปากของทุกๆ คน

ความหมาย เป็นที่พูดกันของคนหมู่มาก เรื่องที่แพร่สะพัดออกไปใครๆ ก็รู้จัก

สำนวนไทยและสำนวนสเปนที่ถูกนำมาเปรียบเทียบล้วนแต่ให้ความหมายไปในเรื่องของการซุบซิบนินทาของคน บ่งบอกว่าปากของคนเราสามารถกระจายข่าวหรือเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ที่มาของสำนวนไทยคือการยกตัวอย่างปากของคนที่มีขนาดสั้นเมื่อเทียบกับปากของกาที่มีปากยาว แต่ปากคนสามารถพูดจา นินทาหรือทำให้ข่าวแพร่สะพัดไปไกลได้ ในส่วนของสำนวนสเปนนั้นเป็นสำนวนที่บอกความหมายอยู่ในตัวอย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 6

ภาษาไทย ปากว่าตาขยิบ

ความหมาย พูดตรงข้ามกับการกระทำ หรือเวลาพูดอย่างหนึ่งแต่กลับทำอีกอย่างหนึ่ง

ภาษาสเปน Halaga con la boca y muerde con la cola

แปลตามตัวอักษร ประจบด้วยปากและกัดด้วยหาง

ความหมาย หมายถึงคนที่ปากพูดอย่างหนึ่งแต่การกระทำตรงกันข้ามกับที่พูด

สำนวนของทั้งสองภาษาที่ได้ถูกนำมาเปรียบเทียบมีความหมายอย่างเดียวกัน คือการบอกถึงความขัดแย้งกันของสิ่งที่พูดกับการกระทำ ที่มาของสำนวนไทยคือ “คำว่า ขยิบ ใช้กับ ตา เป็นกริยาหมายถึงอาการที่หรือตาข้างหนึ่งลงแล้วเปิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นการส่งสัญญาณให้ผู้อื่นรู้ว่าจะต้องทำอะไรต่อไป เช่น พ่อแขกเข้ามาในห้อง คุณแม่ก็ขยิบตาให้เด็ก ๆ ออกไป ออการขยิบตาเพื่อส่งสัญญาณเช่นนี้จะต้องเป็นที่เข้าใจกันระหว่างผู้ส่งกับผู้รับอยู่แล้ว ผู้รับสัญญาณจึงจะทำได้ตามประสงค์ในตัวอย่างนี้แม่ไม่อยากจะออกปากบอกลูกๆ โดยตรงว่าให้ออกไปเล่นข้างนอกก่อน เพราะแม่จะคุยกับแขก แต่แม่ขยิบตาส่งสัญญาณให้ลูกได้ เพราะลูกเคยได้รับสัญญาณเช่นนี้มาก่อน¹⁰” ในส่วนของสำนวนภาษาสเปนเป็นการเปรียบเทียบการกระทำในลักษณะเดียวกันแต่เปรียบเทียบกับสัตว์ เช่น แมวหรือสุนัขที่อาจจะมาประจบสอพลอแต่ท้ายที่สุดอาจทำร้ายเราได้

ตัวอย่างที่ 7

ภาษาไทย เปรี๊ยะปาก

ความหมาย ความรู้สึกเมื่ออยากกินของบางอย่าง

ภาษาสเปน Hacerse la boca agua a alguien

แปลตามตัวอักษร ทำให้ปากเป็นน้ำ

ความหมาย ความรู้สึกเมื่ออยากกินของบางอย่าง

¹⁰ บทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2555 เวลา 7.00-7.30 น.

สำนวนของทั้งสองภาษาสื่อความหมายเดียวกันคือ เกี่ยวข้องกับการกิน ใช้เพื่อแสดงถึงความรู้สึกเมื่อคนเรามีอาการหิวหรืออยากกินของบางอย่างมากๆ ในสำนวนไทยจะเปรียบเทียบกับของเปรี้ยวๆ ที่พอกินแล้วจะขับน้ำลายออกมา มาก จนบางที่เรียกว่า น้ำลายสอ ในสมัยโบราณก็มักจะได้นิยมนำสำนวนนี้กับการกินหมากและเมื่อไม่ได้กินเป็นเวลานานจะทำให้เกิดการเปรี้ยวปากอยากกินขึ้นมา ส่วนสำนวนในภาษาสเปนก็มีที่คล้ายกันคือเมื่อคนเราหิวมากๆ ก็จะทำให้ปากขับน้ำลายออกมามาก ซึ่งบางทีการเห็นอาหารหรือของอร่อยๆ ก็จะทำให้ปากมีน้ำลายมากขึ้นเพราะสาเหตุนี้จึงเป็นที่มาของสำนวนนี้ ถึงแม้สำนวนนี้จะมีจุดกำเนิดมาจากความรู้สึกอยากกินอาหาร แต่บางครั้งก็สามารถใช้สำหรับความรู้สึกอยากมีหรือเป็นเจ้าของของบางสิ่งบางอย่างได้เช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 8

ภาษาไทย เอาเงินยัดปาก

ความหมาย ให้เงินเป็นสินบนไม่ให้พูดความลับ

ภาษาสเปน *tapar la boca*

แปลตามตัวอักษร ปิดปาก

ความหมาย ให้เงินเป็นสินบนไม่ให้พูดความลับ

สำนวนในทั้งสองภาษามีความหมายไปในทางเดียวกันคือ การให้เงินเพื่อเป็นสินบนแก่ผู้อื่นเพื่อให้ไม่แพร่งพรายความลับบางอย่างออกไป ในสำนวนไทยใช้คำว่า ยัด ที่มีความหมายว่า บรรจุหรือใส่สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอัดดันหรือผลักดันเข้าไป สามารถมองได้ว่าการเอาเงินยัดเข้าไปในปากของคนที่ถูกความลับบางอย่างไว้ก็จะทำให้พูดหรือคายความลับบางอย่างออกมาไม่ได้ ส่วนในสำนวนสเปนใช้กริยา *tapar* ที่มีความหมายว่า ปิด หรือ คลุม ก็ได้ ถึงแม้ในสำนวนนี้จะได้บอกเอาไว้ว่าจะไรมาปิดแต่ก็เป็นทีที่เข้าใจว่าหมายถึงเงินหรือสิ่งของมีค่า

ตัวอย่างที่ 9

ภาษาไทย ปากต่อปาก

ความหมาย เล่าโดยการบอกต่อๆ กันหรือเรียนโดยการบอกด้วยปากเปล่า (สำหรับคนที่ไม่รู้หนังสือ)

ภาษาสเปน boca a boca

แปลตามตัวอักษร ปากต่อปาก

ความหมาย เล่าโดยการบอกต่อๆ กัน

ความหมายของสำนวนในทั้งสองภาษาตรงกันคือการพูดหรือบอกกันเป็นทอดๆ โดยการใช้ปากในการบอกต่อๆ กันไป และที่น่าสังเกตคือสำนวนทั้งคู่มีความหมายตรงกันทั้งในด้านของความหมายสำนวนและในด้านการแปลความหมายตามตัวอักษรด้วย คำว่า “ปาก” ในภาษาไทยก็คือคำว่า “boca” ในภาษาสเปน และคำว่า “ต่อ” ในภาษาไทยก็ตรงกับคำว่า “a” ในภาษาสเปนด้วยเช่นกัน จึงนับว่าเป็นสำนวนที่เหมือนกันทั้งในด้านโครงสร้างและความหมาย แต่อย่างไรก็ตาม สำนวน *ปากต่อปาก* ในภาษาไทยยังมีความหมายอีกหนึ่งอย่าง คือ การเรียนรู้บางอย่างโดยการใช้ปากเป็นสื่อกลาง และโดยทั่วไปจะใช้สำหรับคนที่ไม่รู้หนังสือ

บทสรุป

จากการเปรียบเทียบสำนวนของทั้งสองภาษาเป็นจำนวน 9 คู่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปาก ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนได้ว่าความหมายส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการพูดหรือการใช้ปากในการสื่อสาร โดยบอกเรื่องการแสดงพฤติกรรมแบบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ปากในการพูด การเตือนสติในเรื่องการใช้ปากให้เหมาะสม ถ้าหากใช้ไปในทางที่ดีก็จะเกิดประโยชน์ แต่ถ้าหากใช้ในทางที่ไม่ดีก็อาจจะก่อให้เกิดโทษ รวมถึงการบอกลักษณะของคนโดยใช้ปากมาเป็นสิ่งเปรียบเทียบอีกด้วย และในบางสำนวนก็บอกถึงการคำนึงทางสังคมที่มีอยู่ของทั้งสองภาษาด้วย เช่น การบูชาสิ่งมีค่าหรือเงินทอง การชอบนินทา การติดสินบน ถึงแม้ว่าการที่จะพูดหรือเปล่งเสียงออกมาจำเป็นต้องอาศัยอวัยวะหลายส่วนของร่างกายประกอบกัน เช่น ลิ้น ฟัน กล่องเสียง และอวัยวะอื่นๆ แต่เนื่องจากปากถือว่าเป็นอวัยวะที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุด และเปรียบเสมือนด่านสุดท้ายที่เสียงในภาษาได้ถูกส่งออกมา จึงทำให้ “ปาก” เปรียบเสมือนอวัยวะที่ใช้แทนการพูดจาหรือสื่อสาร

อย่างไรก็ตามก็ยังมีสำนวนบางสำนวนของทั้งสองภาษาที่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันก็ทำให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันของความหมาย เพียงแต่อาจจะไม่ได้ปรากฏคำว่า “ปาก” ในสำนวนของภาษาหนึ่งแต่มีอยู่ในอีกภาษาหนึ่งเท่านั้น ยกตัวอย่างสำนวนไทยที่กล่าวไว้ว่า “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง”

ที่มีความหมายตรงกับสำนวนในภาษาสเปนที่ว่า “*En boca cerrada no entran moscas*” ซึ่งในสำนวนภาษาสเปน ถ้าหากแปลตามตัวอักษรจะมีความหมายว่า “ในปากที่ปิดอยู่แมลงวันจะบินเข้าไปไม่ได้” และความหมายของสำนวนทั้งสองต่างต้องการสื่อความหมายว่า ในบางเวลาการนิ่งเงียบหรือไม่พูดบางอย่างออกมา ก็อาจจะเป็นเรื่องที่ดีเสียกว่าการพูดให้ผู้อื่นรับรู้

การศึกษาความเชื่อมโยงหรือความแตกต่างของสำนวนในภาษาไทยและภาษาสเปนถือว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสนับสนุนเป็นอย่างยิ่งเพราะการศึกษาในเรื่องนี้ยังมีอยู่น้อย และอีกประการหนึ่งก็คือประเทศทั้งสองมีความแตกต่างกันมากในเรื่องของวัฒนธรรมและภาษา ดังนั้นการที่จะเข้าใจและรับรู้ถึงวิถีชีวิตของคนทั้งสองสังคมจำเป็นต้องรู้จักรากเหง้าของภาษาและสังคม เพราะปัจจุบันการเดินทางที่สะดวกสบายและการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนไทยและคนสเปนทำให้เกิดการเรียนรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ความคิดของคนในสังคมจากภาษาหรือสำนวนที่ใช้จึงช่วยให้เข้าใจความคิดและการปฏิบัติตนของคนในสังคมไทยและสเปนได้ จากการเข้าใจสำนวนที่เกี่ยวกับ “ปาก” หรือการพูด

บรรณานุกรม

- ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์). (2542). **สำนวนไทย**. กรุงเทพฯ : ดวงกมลสมัย.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2517). **สำนวนไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. (2522). **คำนิยมในสำนวนไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รัศมี กฤษณมิษ. (2539). **สำนวน สุภาษิตคำพังเพยสเปน. Expresiones y refranes españoles : Hispania**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- วาณิช จรุงกิจอนันต์. (2528). **ถกสำนวนไทย เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : เบรียว
- วาณิช จรุงกิจอนันต์. (2528). **ถกสำนวนไทย เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : เบรียว
- Campos, Juana G. & Barella, Ana. (1993). **Diccionario de refranes de España**. Madrid, Espasa

- Diccionario Manual de la Lengua Española Vox. (2007) Larousse Editorial, S.L.
- Kraicová, M. (2012). *Partes del cuerpo humano en la fraseología española*. Masaryk University
- Maldonado, C. (dir.), (1996). *Clave. Diccionario de uso del español actual*, Madrid: S.M.
- O'Grady, W. (1998). The syntax of idioms. *Natural Language and Linguistic Theory* 16, 79-312.
- Peñate Rivero, J. (1996). El refrán en la enseñanza del español lengua extranjera: “*Dime tus refranes y te diré quién eres*”. en *Actas del Sexto Congreso Internacional de ASELE*, León, Universidad de León, 289-295.
- Seco, Manuel; Andrés, Olimpia; Ramos, Gabino. (2005). *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Madrid: Santillana.
- Sevilla Muñoz, J. (1993). “*Parecias españolas: Clasificación, Definición y correspondencia francesa*”. *Paremia* 2, 15-20.
- La “famosa” impuntualidad latina สืบค้นเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2557, จาก <http://www.veintemundos.com/magazines/wp-content/themes/vm/print/veintemundos40/print.pdf>
- Los refranes del tío Pedro สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2557, จาก <http://www.losrefranesdeltiopedro.es>